

Образотворче мистецтво

навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів

1-4 класи

Пояснювальна записка

Невід'ємною частиною культури, одним із визначальних її проявів є образотворче мистецтво. Тисячоліттями мистецтво займало одне з пріоритетних місць за силою впливу на особистісний розвиток людини та її виховання. Високорозвинені цивілізації ставили і продовжують ставити мистецтво у центрі всієї освіти, розуміючи його унікальні можливості для розвитку духовності та інтелекту, універсальну доступність різних форм творчості для сприйняття і засвоєння з ранніх років дитинства.

Освітня галузь “Мистецтво” у початковій школі є однією з ланок неперервної мистецької освіти, що логічно продовжує дошкільну освіту, створює базу для успішного опанування учнями художніх компетенцій основної школи.

Навчальна програма “Образотворче мистецтво” реалізує вимоги освітньої галузі “Мистецтво” (змістова лінія “Образотворче мистецтво”) Державного стандарту початкової загальної освіти та гармонійно поєднує навчально-виховний потенціал образотворчої культури з її естетично-мистецькою, зображально-моторною і творчо-діяльнісною складовими.

Зміст програми ґрунтується на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, послідовності, наступності та неперервності змісту загальної мистецької освіти, єдності навчання і виховання. Диференціювання тем базується на принципах системності та циклічності подання матеріалу, що узагальнений в структурні блоки. Принципи поліхудожності, інтегративності та варіативності дають змогу вчителям повноцінно застосувати й адаптувати до даної програми свій творчий потенціал, педагогічний досвід, здійснювати диференціацію завдань, їхню інтерпретацію та аналіз, формувати інноваційні підходи та методи.

Метою вивчення образотворчого мистецтва є художньо естетичний розвиток учнів, їх емоційної чутливості, практичних творчих умінь, формування стійкого інтересу до образотворчої діяльності, формування загальнокультурної компетентності.

Головними завданнями курсу є:

Формування

- емоційно-естетичного досвіду учнів, культури почуттів, елементарних світоглядних орієнтацій та оцінних суджень, основ національної та громадянської свідомості;
- особистісно-позитивного, художньо-естетичного сприйняття дійсності на основі емоційно-чуттєвого досвіду, здатності до художнього мислення та творчої активності;
- художньої компетентності учнів у процесі засвоєння основ образотворчої грамоти;
- елементарних умінь та навичок використовувати художні техніки та матеріали, засоби художньої виразності у власній творчій діяльності;

розвиток

- чуттєво-емоційної сфери, здатності розуміти та інтерпретувати твори мистецтва (у відповідності до вікових можливостей), оцінювати естетичні явища;
- універсальних особистісних якостей та здібностей: образного мислення, уяви, фантазії, спостережливості, зорової пам'яті, художнього смаку та сприйняття кольору, форми, ритму, фактури поверхні тощо;
- художньо-практичних умінь, навичок та вміння використовувати набуті знання у самостійній художній діяльності;

засвоєння учнями

- початкових знань про образотворче мистецтво та його роль у житті суспільства, культурному середовищі;
- основних понять з курсу образотворчого мистецтва через сприйняття композиції, форми, кольору, об'єму, простору, руху тощо;
- елементарних знань про специфіку художньо-образної мови різних видів образотворчого мистецтва та виражальні можливості художніх технік і матеріалів.

Умовою успішної реалізації завдань програми є:

- практичне ознайомлення учнів із виражальними засобами образотворчого мистецтва;
- формування позитивного ставлення до світу на основі емоційно-чуттєвого досвіду та залучення до художньо-творчої діяльності шляхом опанування основних правил-понять на чуттєвому рівні;
- розвиток чуттєво-емоційної сфери учнів, художньо-образного мислення, потреби і здатності до художньо-творчої самореалізації;
- спонукання до необхідності вносити елементи краси в побут, природу, стосунки з однолітками, дорослими.

Програма передбачає такі **основні види художньої діяльності учнів** на уроках, як сприймання (естетичне сприймання дійсності та сприймання творів мистецтва) та практична художня діяльність (репродуктивно-творча і творча).

Сприймання передбачає розвиток естетичного сприйняття, вміння помічати красиве у навколишньому середовищі, емоційно відгукуватися та усвідомлювати красу, здатності до співпереживання; формування вміння висловлювати естетичне ставлення до творів мистецтва, оцінювати їх та інтерпретувати у відповідності до вікових можливостей.

Практична художня діяльність у початковій школі має пропедевтичний характер і передбачає ознайомлення з різноманітними художніми матеріалами й техніками та включає роботу за зразком, з пам'яті, з натури, за уявою; на площині та в об'ємі.

Структура програми базується на засадах особистісно орієнтованого навчання і побудована за **концентричним** принципом вивчення навчального матеріалу, який допускає повторне вивчення окремих тем і понять змістової лінії у кожному наступному році навчання з розширенням змісту й поглибленням рівня його викладу;

Матеріал програми згруповано у **блоки-теми**, кількість уроків та тематика завдань в яких є **орієнтовною**. Вчитель на свій вибір може визначати послідовність виконання репродуктивних, практичних, творчих завдань і вправ, самостійно обирає орієнтовні тематичні завдання та художні техніки і матеріали із запропонованих програмою.

Години резервного часу можуть використовуватися на розсуд учителя, у тому числі на узагальнення тематичного матеріалу, відвідування виставок, проведення уроків на природі тощо.

Методикою програми передбачено гармонійне поєднання в структурі уроку різноманітних видів діяльності та видів мистецтва (музика, поезія тощо). Окрім внутрішньої галузевої інтеграції, доцільно використовувати міжпредметні зв'язки й з іншими галузями: "Технології", "Мови і літератури", "Природознавство", "Суспільствознавство", "Математика", "Здоров'я і фізична культура". У школах, які мають необхідне комп'ютерне забезпечення, при виконанні окремих творчих завдань, бажано користуватися растровими програмами типу Corel Photo – Paint та Painter.

Особливу увагу на уроках образотворчого мистецтва слід приділяти збереженню психічного та фізичного здоров'я дитини. Педагог має створювати на уроках емоційно-піднесену атмосферу, що сприятиме зустрічі з прекрасним та розвантаженню дитини. Для підтримки здоров'я учнів на уроках необхідно дотримуватись санітарно-гігієнічних норм, техніки безпеки при роботі з різноманітними художніми матеріалами та інструментами, розвивати моторику дрібних м'язів пальців і кистей рук, координацію рухів, проводити фізкультхвилинки, уроки на природі тощо.

Орієнтовна тематична структура програми

Клас	Тематика курсу	Тема	Резервний час
1-й клас	Грамматика образотворчого мистецтва	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відтворення простих форм лінією, плямою, в об'ємі 2. Елементарні засоби компоновання простих форм 3. Зображення основних форм та їхніх частин у графіці та живописі 4. Цілісність форми у скульптурі та архітектурі 5. Стилізування та орнаментальне оздоблення форм у декоративно-прикладному мистецтві 	3
2-й клас	Мова образотворчого мистецтва	<ol style="list-style-type: none"> 1. Мова графіки та живопису 2. Мова скульптури, архітектури та декоративно-прикладного мистецтва 3. Композиційні прийоми у графіці та живописі 4. Композиційні прийоми у скульптурі та декоративно-прикладному мистецтві 	3
3-й клас	У майстернях художників	<ol style="list-style-type: none"> 1. У майстерні графіка та живописця 2. У майстернях скульптора, архітектора та народних майстрів 3. В гостях у художників: пейзажиста, анімаліста, портретиста, майстра натюрморту 4. Улюблені сюжети в мистецтві. Художник і театр 	3
4-й клас	Художній образ в мистецтві	<ol style="list-style-type: none"> 1. Художній образ у графіці, живописі та скульптурі 2. Художній образ у декоративно-прикладному мистецтві, дизайні та архітектурі 3. Образи природи, тварин, людей у мистецтві 4. Образ рідного краю в мистецтві 	3

1 клас. Абетка образотворчого мистецтва

35 годин (1 година на тиждень, із них 3 год – резервний час)

У програмі 1 класу головна увага приділяється опануванню учнями елементарних основ формотворення, компоновання на площині та кольорознавству. При цьому, теми 1, 2 є увідними, а теми 3, 4, 5 – такими, що розширюють і поглиблюють компетентність учнів стосовно форми, кольору та елементарних засобів компоновання. Супутні навчальні завдання мають на меті ознайомлення (на пропедевтичному рівні) з художніми матеріалами та з основними видами візуальних мистецтв.

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учнів
Тема 1. Відтворення простих форм лінією, плямою, в об'ємі	<i>Учень/учениця відчуває та намагається виразити (мовленнєвими засобами та в</i>

- “Краса навколо нас”. Загальне ознайомлення з поняттям “образотворче мистецтво”, з матеріалами й інструментами, якими працює художник.
- Різноманітність форм навколишнього світу. Прості геометричні форми: площинні – прямокутник, квадрат, трикутник, коло, овал; об’ємні – куб, циліндр, конус, куля.
- Лінія, пляма, крапка, штрих як засоби відтворення форми на площині. Графічні матеріали та інструменти. Прийоми роботи графічними інструментами.
- Виразальні можливості лінії. Створення (на елементарному рівні) виразного образу за допомогою ліній на основі творчої уяви.
- Елементарні засоби компонування простих форм на площині. Створення композиції з крапок, ліній, плям. Правила користування гуашевими фарбами та пензлем.
- Виразальні можливості силуетної форми. Правила роботи з ножицями та кольоровим папером. Значення раціонального використання паперу для екології Землі.
- Заповнення площини аркуша силуетними зображеннями. Послідовність дій у роботі при створенні аплікації.
- Передавання простих форм в об’ємі. Ліплення природної форми за зразком. Правила роботи з пластиліном.

Орієнтовні практичні (на вибір):

“Я люблю малювати”, “Сяє ясне сонечко”, “Прапорці та повітряні кульки”, “Повітряні змії”, “Капітошка”, “Пригоди Лінії та Крапки”, “Добрий і лихий звір”, “Святковий салют”, “Овочі та фрукти”, “Диво-дерево” (колективна форма роботи), “Осінь казка” (аплікація з природних матеріалів), “Сімейка грибів”, “Равлик на листочку” тощо.

Матеріали та техніка виконання (на вибір):

Кольорові олівці, фломастери, кулькові ручки, крейди, гуаш, папір білий та кольоровий, природні матеріали (засушені листочки, квіти), пластилін тощо. Графічні, живописні техніки, аплікація, ліплення.

Тема 2. Елементарні засоби компонування простих форм

- Поняття композиції (на пропедевтичному рівні). Заповнення площини аркуша (велике зображення).

образотворчій діяльності):

-емоційне ставлення до краси природних форм;

виявляє:

-інтерес до творів образотворчого мистецтва та художньої діяльності;

розпізнає:

-прості геометричні форми (площинні та об’ємні);

називає (за допомогою вчителя):

-деякі художні матеріали та інструменти (олівець, фломастер, ручки, крейда, гуаш, папір, пластилін, природні матеріали);

-лінії як засіб створення образу або відтворення форм на площині

уміє (на елементарному рівні):

-проводити лінії графічними інструментами та матеріалами;

намагається:

-передавати основний, узагальнений характер форми: лінією, силуетом (у зображенні на площині) або в об’ємі (у ліпленні);

-передавати окремі складові частини форми;

-заповнювати зображенням площину аркуша;

-створювати певний за характером образ графічними засобами;

-відтворювати форму об’єктів різними способами ліплення;

-користуватися графічними матеріалами, гуашевими фарбами, пластиліном, ножицями та кольоровим папером;

-раціонально організовувати і прибирати робоче місце;

дотримується:

-правил безпечного користування матеріалами та інструментами при виконанні тематичних завдань.

Учень/учениця відчуває та намагається виразити (мовленнєвими засобами та в образотворчій діяльності):

-емоційне ставлення до багатства барв у

<p>•Поняття про лінію горизонту. Розміщення елементів зображення з дотриманням їх просторового взаєморозташування (біля, над, під, зліва, справа, вгорі, внизу).</p> <p>•Поняття про основні (жовтий, червоний, синій) та похідні (зелений, фіолетовий) кольори. Способи утворення похідних кольорів. Ознайомлення з прийомами користування акварельними фарбами, пензлями, палітрою.</p> <p>•Ознайомлення із спектральними кольорами та їх послідовністю. Розбіл спектральних кольорів; відтінки кольорів (світло-зелений, темно-синій і т.п.).</p> <p>•Ознайомлення з групами “теплих” та “холодних” кольорів.</p> <p>•Поняття декору. Вирізування симетричної силуетної форми та її оздоблення простими елементами.</p> <p>•Витинанка як вид художньої роботи з папером. Вирізування симетричних форм із застосуванням однієї або декількох осей симетрії.</p> <p>Орієнтовні практичні(на вибір): “Танок кольорів”, “Осіньне дерево”, “Хатинка під горою”, “Три веселих гноми”, “Райдужні квіти”, “Яким буває небо”, “Веселка”, “Спекопливий день”, “Вогняна квітка”, “Синє небо, синє море...”, “Квітка Снігової королеви”, “Святкова ялинка” (колективна форма роботи), “Чарівні сніжинки” тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Гуаш, акварель, фломастери, ручки, папір білий, кольоровий, тонований, фольга тощо. Графічні, живописні техніки, аплікація (з можливим доопрацюванням фломастером, кульковою ручкою), витинанка.</p>	<p>навколишній дійсності та у мистецтві; розпізнає та називає: -матеріали та інструменти у живописі -спектральні кольори; -три основні та похідні від них кольори, користується ними у практичній діяльності; уміє (на елементарному рівні): -користуватися палітрою; -намічати лінію горизонту; -складати, вирізувати та прорізувати прості силуетні форми; намагається (на елементарному рівні): -повністю заповнювати площину аркуша за допомогою великого зображення або рівномірного розташування зображуваних елементів; -працювати одразу фарбами (без попереднього контуру олівцем); -утворювати похідні кольори шляхом змішування основних (на палітрі та безпосередньо у роботі); -утворювати розбілені кольори додаванням білої та чорної фарб; -оздоблювати простими геометричними елементами силуетні форми; -вирізати симетричну силуетну форму із застосуванням однієї або декількох осей симетрії; має елементарне уявлення про: -послідовність роботи над малюнком; -основні правила організації робочого місця; -правила безпечної та раціональної роботи художніми матеріалами та інструментами; дотримується правил: -техніки безпеки при роботі з ножицями, пензлями; прагне: -прикрашати середовище власною художньою працею.</p>
<p>Узагальнення - 1 год</p>	
<p>Тема 3. Зображення основних форм та їхніх частин у графіці та живописі</p> <p>•Поняття про вибір положення аркуша паперу залежно від форми об’єкта зображення.</p> <p>•Розмаїття форм. Взаємозв’язок основної форми та її частин.</p> <p>•Особливості зображення складної форми на</p>	<p>Учень /учениця виявляє емоційне ставлення (мовленнєвими засобами та в образотворчій діяльності): -до краси зимової та весняної природи у творах мистецтва та у навколишньому світі; аналізує (за допомогою вчителя): -основну форму, її взаємозв’язок з частинами;</p>

основі простих форм. Порівняння розмірів форм та їх складових частин.

•Виразальні можливості ліній (актуалізація знань). Створення виразного образу графічними засобами на основі творчої уяви.

•Закріплення знань про лінію горизонту. Поняття плановості.

Ознайомлення з технікою набризку.

•Поглиблення знань про колір, його виразальні можливості. Асоціативне сприйняття кольорів (за настроєм)

•Елементарні поняття про гармонію споріднених кольорів (наприклад, блакитний – синій – фіолетовий, світло-зелений – зелений – темно-зелений тощо).

•Створення засобами кольору певного за характером виразного образу.

•Симетрія як засіб гармонізації форми. Ознайомлення з технікою монотипії.

Орієнтовні практичні(на вибір):

“Веселий Сніговик”, “Синичка”, “Ялинки – лісові красуні”, “Їжачок-хитрячок”, “Снігопад”, “Зимовий день”, “Казкові птахи”, “Килими доброго та злого чаклунів”, “Квітка для мами”, “Природа прокидається”, “Весняна галявина”, “Дивовижні метелики”, “Весняне чудо-дерево” (колективна форма роботи) тощо.

Матеріали та техніка виконання (на вибір):

Фломастери, кольорові олівці, ручки, кольорові крейди, гуаш, акварель, кольоровий чи тонований папір тощо. Кляксографія, техніка набризку, монотипія, аплікація, інші графічні, живописні та змішані техніки.

розпізнає і називає:

-“холодні” кольори та їх відтінки;

-основні та похідні кольори, відтінки кольорів (типу темно-фіолетовий, жовто-зелений);

уміє:

-малювати на площині фарбами (крейдами, фломастером) одразу в матеріалі (без попереднього контуру олівцем);

намагається:

-раціонально організовувати робоче місце;

-повністю заповнювати аркуш зображенням;

-розміщувати зображення предметів у межах площини землі;

-передавати стан природи (зимової, весняної) засобами живопису;

має уявлення про:

-необхідність свідомого вибору положення аркуша (горизонтальне, вертикальне) залежно від форми об'єкта зображення;

-виразальні можливості кольору та його роль у створенні художнього образу;

-роль осі симетрії у створенні силуетної симетричної форми;

уміє (на елементарному рівні):

-користуватися палітрою;

-змішувати фарби з метою отримання необхідних (світлих, темних) відтінків кольорів;

дотримується:

-правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами.

<p>Тема 4. Цілісність форми у скульптурі та архітектурі</p> <ul style="list-style-type: none"> •Цілісність форми. Особливості створення складної форми на основі простих форм в об'ємі. •Зображення в об'ємі птахів, звірів. Узгодження основної форми з елементами декору. •Поняття про будову фігури людини (тулуб, голова, руки, ноги). •Складові частини будівлі. Визначення основного (геометричного) характеру форми будівлі. <p>Орієнтовні практичні(на вибір): “Кумедні пінгвіни”, “Домашні улюбленці”, “Дивовижний птах”, ”Космонавт”, “Веселий клоун”, “Хатинка черепахи”, “Житло гномів”, “Чарівна країна” (колективна форма роботи) тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Пластилін (глина), білий чи кольоровий папір, фольга, гуаш, фломастери тощо. Ліплення, паперопластика, аплікація (можливо у сполученні з витинанням чи доопрацюванням фарбами та графічними матеріалами), графічні, живописні та змішані техніки.</p>	<p>Учень/учениця відчуває та намагається виразити (мовленнєвими засобами та в образотворчій діяльності): -емоційне ставлення до краси форм навколишнього світу; розпізнає та називає (з допомогою вчителя): -прості об'ємні геометричні форми (куб, циліндр, конус, куля); -основні складові частини будови птахів, звірів, людини, будівель; має уявлення про: -особливості ліплення із суцільного шматка пластичного матеріалу; намагається: -узгоджувати основну форму з елементами оздоблення; -виконувати елементарні об'ємні зображення в техніці паперопластики; проявляє: -кмітливість, аналітичне мислення у процесі виконання дидактичних вправ; дотримується: -правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами.</p>
<p>Тема 5. Стилiзування та орнаментальне оздоблення форм у декоративно-прикладному мистецтві</p> <ul style="list-style-type: none"> •Розширення уявлень про декоративне прикрашання форм геометричними елементами. Поєднання силуетної форми та декору. •Поняття візерунка та орнаменту (на елементарному рівні). Спрощення форм рослинного світу під час створення орнаменту. •Створення декоративного образу із суцільного шматка пластиліну. Елементарна узгодженість об'ємної форми та декору. <p>Орієнтовні практичні(на вибір): “Прикрашаємо торт”, “Кольорові крапанки”, “Весняна хустина”, “Візерунок для букви”,</p>	<p>Учень/учениця виявляє та елементарно висловлює (з допомогою вчителя): -своє емоційно-ціннісне ставлення до естетичного в навколишньому світі та творах мистецтва, використовуючи при цьому відомі йому художні терміни та поняття; має уявлення про: -візерунок та орнамент; -спрощення форм рослинного світу під час створення орнаменту; -“орігамі” як вид художньої роботи з папером; намагається: -спрощувати на елементарному рівні природні форми; -поєднувати силуетну форму та декор; -виконувати об'ємні зображення із суцільного шматка пластичного матеріалу та прикрашати їх декором; -раціонально організувати робоче місце;</p>

<p>“Українські свистунці”, “Дивовижна квітка”, тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Гуаш, фломастери, ручки, пластилін (глина), білий чи кольоровий папір тощо. Ліплення, аплікація (можливо у сполученні з витинанням чи доопрацюванням фарбами та графічними матеріалами), розпис,.</p>	<p>дотримується: -правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами; володіє: -елементарними навичками роботи в колективі.</p>
<p>Узагальнення - 2 год</p>	

2 клас. Мова образотворчого мистецтва

35 годин (1 година на тиждень, із них 3 год – резервний час)

Основна лінія програми 2 класу – ознайомлення з різними видами візуальних мистецтв та з засобами художньої виразності.

Провідними навчальними завданнями стосовно образотворчих знань, умінь і навичок, що проходять через увесь курс у 2 класі, залишаються “форма” і “колір”. Крім того, програмою передбачено опанування композиційними прийомами (на елементарному рівні) у різних видах образотворчого мистецтва.

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учнів
<p>Тема 1. Мова графіки та живопису</p> <ul style="list-style-type: none"> • Пропедевтичне ознайомлення з видами образотворчого мистецтва. • Початкові уявлення про графіку як вид образотворчого мистецтва; основні графічні матеріали та інструменти. • Засоби виразності графіки: лінія, штрих, крапка, пляма. Елементарні графічні способи передавання форми та характеру поверхні зображуваних предметів. • Силуетно-площинне зображення квітів, дерев. Ознайомлення з технікою “траотографія”. • Початкові уявлення про живопис як вид образотворчого мистецтва. Художні матеріали та інструменти художників-живописців. • Колір – головний засіб виразності живопису. Передача багатства кольорів та відтінків у роботі з натури. • Основні, похідні, теплі, холодні кольори (актуалізація знань). • “хроматичні”, “ахроматичні” кольори (ознайомлення). Збагачення палітри колірних відтінків. <p>Орієнтовні практичні (на вибір):</p>	<p>Учень/учениця милується, намагається виразити емоційне ставлення (образотворчими та мовленнєвими засобами, мімікою) до:</p> <ul style="list-style-type: none"> -різноманітності неживих об’єктів і живих істот; -багатства форм і барв в навколишньому світі та творах мистецтва, їх гармонійного поєднання; <p>визначає:</p> <ul style="list-style-type: none"> -найістотніші ознаки живопису та графіки; <p>користується назвами:</p> <ul style="list-style-type: none"> -елементарних графічних і живописних матеріалів та інструментів; -простих геометричних форм; -різних видів і типів ліній; -основних і похідних кольорів та їх відтінків; <p>має уявлення про:</p> <ul style="list-style-type: none"> -передачу різних за характером поверхонь графічними засобами (лінія, штрих, крапка, пляма); -техніку “траотографії”; -передачу кольором певною настрою залежно від стану природи (веселий, сумний, тривожний, спокійний тощо);

<p>“Сонячний день”, “Хитра пляма”, “Столітній дуб”, “Хто у що одягнений?” (луска риб, пір’я птахів, кора дерев тощо), “Айстра – зоряна квітка”, “Таємничий ліс уночі”, “Золота осінь”, “Щедрий урожай”, “Осінній букет”, “Гарячі піски пустелі”, “Синій вечір”, “Котик мій сіренький”, “Осінній дощик” тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Олівець, фломастери, ручки, воскові крейди, туш, свічка, білий чи кольоровий папір, картон, гуаш, акварель тощо. Плямографія, графографія, монотипія, акватипія, інші графічні, живописні та змішані техніки.</p>	<p>-створення друкованого зображення з використанням елементарних прийомів техніки монотипії;</p> <p>уміє: -передавати прості за характером силуетні форми і поверхні предметів та об’єктів живої природи кольором, різнохарактерними лініями, штрихами, крапками, плямою, мазком; -передавати простір (“земля – небо”, “вода – небо”) та його плановість шляхом вибору лінії горизонту та за принципом “ближче – нижче, більше”, “далі – вище, менше”; -отримувати похідні кольори та їх відтінки; -раціонально організовувати та прибирати робоче місце;</p> <p>дотримується: -правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами.</p>
<p>Тема 2. Мова скульптури, архітектури та декоративно-прикладного мистецтва</p> <ul style="list-style-type: none"> •Елементарні поняття про скульптуру як вид образотворчого мистецтва, її основні ознаки; матеріали для роботи художників-скульпторів. •Поняття про об’єм та фактуру як засоби виразності скульптури. •Рельєф. Передавання фактури поверхні у рельєфі. •Елементарне поняття про архітектуру як вид мистецтва. Основні елементи архітектурних споруд. •Силуетне зображення будівель. Спроби передавання просторового явища загороджування у зображенні архітектурних об’єктів. •Початкові уявлення про декоративно-прикладне мистецтво та його засоби виразності (спрощені форми, колір, орнамент). •Розширення уявлень про симетричну форму та роль осі симетрії в її зображенні. Поєднання силуетної форми та декору. <p>Орієнтовні практичні(на вибір): Герої казки “Цибулино”, “Гарбузові родичі”, “Лісові звірята”, “Золота рибка”, “Підводне царство”, “Казкові будиночки”, “Чарівні куполи”, “Вулиця казкового міста” (колективна форма роботи), “Диво-звір”, “Святкова скатертина”, “Новорічна іграшка”;</p>	<p>Учень/учениця милується і виявляє (мовленнєвими та образотворчими засобами): -емоційне ставлення до краси, створеної руками людини;</p> <p>спостерігає, порівнює та аналізує (за допомогою учителя): -різницю між скульптурним зображенням та живописним (графічним); -будову тіла людини (форма тулуба, голови; довжина рук та ніг у порівнянні з тулубом); -складові частини будови тіла тварин; -геометричну форму архітектурних споруд;</p> <p>розуміє і використовує: -особливості скульптурного зображення, (об’ємність, опуклість,); -просте оздоблення рельєфної форми; -прийоми пензлевого та пальцевого розпису; -оптимальну послідовність виконання художньо-творчого завдання;</p> <p>вживає (при підтримці учителя): -спеціальну термінологію у спілкуванні з приводу мистецтва (архітектура, орнамент, рельєф, силует тощо);</p> <p>називає: -основні складові частини будівлі (фундамент, стіни, стеля, дах, вікна, двері, куполи, брами);</p> <p>уміє: -створювати прості за характером об’ємні зображення з паперу, пластиліну, тіста; -виконувати силуетні зображення нескладних архітектурних об’єктів, збагачувати їх</p>

<p>“Різдвяні голубки” тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Пластилін, глина, солоне тісто, пластика, для рельєфу – картонна основа, гуаш, папір білий, кольоровий або тонований, фольга тощо. Ліплення, аплікація, паперопластика, витинанка, штампування, декоративний розпис, інші техніки.</p>	<p>декором; -на початковому рівні зображати елементи візерунків та орнаментів ; дотримується правил: -техніки безпеки при роботі з різними художніми матеріалами та інструментами.</p>
<p>Узагальнення - 1 год</p>	
<p>Тема 3. Композиційні прийоми у графіці та живописі</p> <ul style="list-style-type: none"> • Роль композиції (вибір формату, розміру зображення) у створенні художнього твору. • Елементарні поняття про будову фігури людини, її складові частини. • Поняття врівноваженої та неврівноваженої композиції. Досягнення композиційної рівноваги шляхом розташування на площині великих та малих елементів. • Поняття композиційного центру. Виділення головного в композиції. • Статична та динамічна композиції Елементарне передавання динамічного стану об’єктів (вітер). • Способи передавання глибини простору, за принципом “ближче – нижче”, “ближче – більше”, “далі – вище”, “далі – менше”; • Симетрія як найпростіший композиційний засіб організації площини. Досягнення рівноваги в асиметричній композиції. • Використання зображувальних можливостей кольору. Поняття про колорит, колірну гаму. Колірні асоціації. • Метод загороджування як відтворення глибини простору. Колір в пейзажній композиції. <p>Орієнтовні практичні(на вибір): Ілюстрації до казок “Котик і Півник”, “Заєць та Їжак” “Улюблений казковий герой”, “Лижник”, “Хокеїсти”, “Зимові розваги”, “Смачні фрукти”, “Зимова ніч”, “Хуртовина”, “Перші проліски”, “Святковий букет”, “Танок метеликів”, “Світає. Край неба палає...”, “Весна прийшла!” (колективна форма роботи) тощо.</p>	<p>Учень/учениця виявляє (на рівні вікових можливостей): -з повагою та інтересом ставиться до творів образотворчого мистецтва у житті, прагне до спілкування з ним; вживає: -у спілкуванні з приводу образотворчого мистецтва спеціальну термінологію (формат, симетрія тощо); -у художньо-творчій діяльності назви різних колірних відтінків, які використовує для передачі певного стану природи, настрою; має уявлення про: -деякі просторові явища (лінію горизонту, ілюзорне зменшення віддалених предметів, часткове загороджування дальних предметів ближніми); -врівноважену та неврівноважену, симетричну та асиметричну композиції; уміє: -узгоджувати зображення з форматом; -малювати великі цільні зображення, уникаючи дрібності, узгоджувати величину зображення з розміром робочої поверхні; -повною мірою використовувати всю зображувальну площину, заповнювати малюнок кольором не залишаючи білих прогалин між елементами зображення і тлом (у роботі на білому папері); -передавати (на елементарному рівні) динамічний стан об’єктів; -змішувати фарби на палітрі, досягаючи необхідних відтінків кольору; дотримується: -правил культури поведінки, гігієни та техніки безпеки під час виконання завдань на уроці та у самостійній художньо-творчій роботі.</p>

<p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Кольорові олівці, фломастери, воскові крейди, туш, гуаш, папір кольоровий, тонований тощо. Гратографія, монотипія (з графічним доопрацюванням), інші графічні, живописні та змішані техніки.</p>	
<p>Тема 4. Композиційні прийоми у скульптурі та декоративно-прикладному мистецтві</p> <ul style="list-style-type: none"> •Розширення понять про будову тіла тварин, тіла людини. Відтворення особливостей будови та зовнішнього вигляду тварин та людини під час ліплення. •Формування навичок створення статичного чи динамічного образу у скульптурі (круглій або рельєфі); •Спрощення форми в декоративній композиції (рослини, птахи). Створення декоративних образів в об'ємі. •Народна іграшка. Поняття про особливості декоративного образу тварин. •Ознайомлення з традиціями писанкарства в Україні. Колірна гама, особливості писанок різних регіонів України. •Використання спрощення та ритму як засобів створення орнаменту. Види орнаменту. •Вибір формату, виявлення головного та другорядного під час створення декоративної композиції. •Розширення уявлень про симетричну форму. Ознайомлення з різноманітними прийомами обробки паперу: складанням, вирізуванням, гофруванням, прорізуванням, скручуванням тощо. <p>Орієнтовні практичні(на вибір): Герої казки “Буратіно”, “У зоопарку”, “Дельфін”, “Паперові диво-квіти”, “Чарівний птах”, “Дивовижні коники і баранці”, “Великодні писанки”, “Чудові візерунки” (для оздоблення серветки, закладки тощо), “Гарний посуд”, “Весняний килимок”, “Пташка серед квітів”, “Чарівна ваза”, “Панно з квітами” (колективна форма роботи) тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Пластилін, глина, солоне тісто, для рельєфу – картонна основа, гуаш, папір білий,</p>	<p>Учень/учениця милується та виражає емоційне ставлення (мімікою, мовленнєвими та образотворчими засобами): -до краси явищ навколишнього світу та рукотворної краси; вживає: -у спілкуванні з приводу образотворчого мистецтва спеціальну термінологію (орнамент, рослинний та геометричний, візерунок, декоративний, ритм, тощо); сприймає та візуально розрізняє: -круглу скульптуру і рельєф; -рослинний і геометричний орнамент; має уявлення про: -способи спрощення реальної форми для створення декоративної композиції; -ритм як засіб створення орнаменту; -особливості кольору в декоративному зображенні; -ефекти поєднання великих і дрібних елементів у декоративній композиції; уміє: -узгоджувати зображення з форматом; -в об'ємному зображенні створювати виразну цілісну пластичну форму; -вирізати симетричні форми; -використовувати різноманітні прийоми обробки паперу при роботі в техніці паперопластики; дотримується: -правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами, ножицями, клесм; володіє: -навичками раціональної організації робочого місця; -елементарними навичками роботи в колективі; прагне: -прикрашати середовище власною художньою працею.</p>

кольоровий, тонований, фломастери, воскові крейди тощо. Ліплення, паперопластика, декоративний розпис, витинанка, техніки та прийоми декорування.	
Узагальнення - 2 год	

3 клас. У майстернях художників

35 годин (1 година на тиждень, із них 3 год – резервний час)

У 1-2 класах учні ознайомилися із творами живопису, графіки, скульптури, декоративно-ужиткового мистецтва та архітектури. Тому засвоєння програми 3-го класу передбачає актуалізацію раніше набутих знань, їх поглиблення та розширення на ґрунті уявних подорожей до майстерень митців і перевтілення учнів у художників графіків, живописців, скульпторів тощо. Це дозволяє органічно продовжити формування художньої компетентності учнів з основ образотворчої грамоти.

Новим у навчальному матеріалі програми є ознайомлення (на пропедевтичному рівні) із основними жанрами образотворчого мистецтва (пейзаж, портрет, натюрморт, аніمالістичний) та з роботою художника у театрі.

Крім того, програмою передбачено ознайомлення зі специфікою роботи графічними, живописними та іншими матеріалами й техніками; збагачення засобів композиційної організації площини, ускладнення палітри кольорів.

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учнів
<p>Тема 1. У майстернях графіка та живописця</p> <ul style="list-style-type: none"> •“В гостях у художників”. Екскурсія або відео мандрівка до майстерні художника-графіка. Матеріали, інструменти та обладнання. •Вибір засобів виразності графіки для передавання форми та характеру поверхні зображуваних об’єктів та предметів. •Елементарне поняття про динамічну композицію. Передавання руху в природі графічними засобами. Значення кольору у графічних творах. •Мандрівка до майстерні художника-живописця. Матеріали, інструменти та обладнання. Актуалізація знань з основ кольорознавства (основні та похідні кольори, кольоровий спектр). •Поглиблення знань про колір як засіб вираження характеру й настрою. Кольорові контрасти. •Споріднені кольори, гармонія споріднених кольорів. Кольорові відтінки. •Свідомий вибір колірною вирішення. Технічні прийоми роботи гуашевими фарбами. 	<p><i>Учень/учениця милується та виражає емоційне ставлення (мімікою, мовленнєвими й образотворчими засобами):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -до краси природи навколишнього світу та відображеної у творах графіки та живопису; <p><i>розпізнає:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -графічні та живописні твори; <p><i>має елементарне уявлення:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -про спосіб передачі руху в пейзажі; -споріднені кольори, кольорові контрасти та нюанси; -про особливості роботи акварельними фарбами в техніці“по-мокрому”; <p><i>знає та називає:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -головні виражальні засоби графіки та живопису; -основні матеріали та інструменти художника-графіка та живописця; <p><i>розуміє та використовує на практиці:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - колір у графічних творах; - колірне вирішення у живописних творах; -графічні та живописні матеріали й інструменти для створення практичного

<p>•Технічні прийоми роботи акварельними фарбами. Акварель по-мокрому. Виконання швидких колірних замальовок асоціативного характеру.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Королівство Графіки», «Витівки принцеси Лінії», «Які бувають дерева?» (радісне, сумне, сердите, хворе, старе і т.п.), «Вітер з гаєм розмовляє», «Розбурхане море», «Птахи відлітають», «Дарунки осені», «Серед поля мак розцвів», «Дзвінкоголосий півник», «Сонячні квіти», «Осінь золотиста барвами горить», «Схід сонця», «Вечір на сопілці грає», «Дощовий день» тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Простий та кольорові олівці, кулькові, гелеві ручки, воскові крейди, фломастери, коректор, гуашеві та акварельні фарби, пастель, кольоровий папір чи картон тощо. Гризайль, акварель «по-мокрому», монотипія з графічним доопрацюванням, інші графічні, живописні та змішані техніки.</p>	<p>завдання;</p> <p>-як передавати рух у природі (вітер, хвилі) графічними засобами;</p> <p>-як користуватися палітрою;</p> <p>-як утворювати відповідно до задуму відтінки кольорів шляхом змішування фарб;</p> <p>-як передавати глибину простору шляхом загороджування об'єктів другого плану об'єктами першого плану;</p> <p>-як раціонально організувати робоче місце та прибирати його;</p> <p>дотримується:</p> <p>-правил техніки безпеки при створенні творів графіки та живопису.</p>
<p>Тема 2. У майстернях скульптора, архітектора і народних майстрів</p> <p>•Мандрівка до майстерні художника-скульптора. Матеріали, інструменти та обладнання. Передача основної форми будови тварин у простих позах.</p> <p>•Виразальні можливості об'ємної та рельєфної форми. Відтворення фактури зображуваної поверхні.</p> <p>•Робоче місце архітектора. Матеріали, інструменти та обладнання художника-архітектора.</p> <p>•Порівняння форм, розмірів, пропорцій споруд. Створення різних за формою та характером будівель.</p> <p>•Робоче місце народних майстрів. Матеріали, інструменти та обладнання. Основні види декоративно-прикладного мистецтва.</p> <p>•Гончарство в Україні Основні види гончарного посуду, різноманітність форм. Узгодженість декору з формою.</p> <p>Орієнтовні практичні(на вибір):</p>	<p>Учень/учениця милується та виражає емоційне ставлення (образотворчими та мовленнєвими засобами, мімікою) до:</p> <p>-краси творів скульптури та архітектури;</p> <p>-рукотворної краси предметів побуту;</p> <p>розпізнає:</p> <p>-твори скульптури, архітектури та декоративно-прикладного мистецтва;</p> <p>знає та називає:</p> <p>-види скульптури (кругла та рельєф), декоративно-прикладного мистецтва (художня кераміка, вишивка, ткацтво, художня обробка металу та дерева, художній розпис, писанкарство);</p> <p>-основні види гончарного посуду (глечик, куманець, горщик, миска);</p> <p>розуміє та пояснює:</p> <p>-виразальні можливості об'ємної та рельєфної форми у скульптурі;</p> <p>-значення орнаментальних композицій у декоративно-прикладному мистецтві;</p> <p>має елементарне уявлення про:</p> <p>-творчість скульптора, архітектора, народних майстрів;</p> <p>уміє:</p> <p>-ліпити різними способами, досягаючи кінцевої мети;</p>

<p>“Динозаври”, “Африканські звірі”, “Запишався наш павич”, “Гарна хатка”, “Палац Снігової королеви”, “Смарагдове місто”, “Найкращий виріб гончара” (гличик, декоративна тарілка), “Куманець”, “Бородатий Морозенко”, “Новорічний сувенір”, “Різдвяний янгол”, „Готуємось до свята” (<i>групові та колективна форма роботи</i>) тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Пластилін, глина, солоне тісто, картонна основа (для роботи у рельєфі), гуаш, акварель, олівці, фломастери, кулькові та гелеві ручки; білий, кольоровий папір чи картон, папір у клітинку, нитки, тканина, фольга, картонні коробочки, різні підручні матеріали тощо. Ліплення, аплікація (з подальшим доопрацюванням фломастером, кульковою ручкою), колаж.</p>	<p>-передавати у практичній роботі основні форми будови тіла тварин, спостерігаючи за їх розміром; -узгоджувати декоративне оздоблення з формою предмета; -раціонально організовувати робоче місце та прибирати його; дотримується: -правил техніки безпеки при створенні скульптурних, архітектурних та декоративно-прикладних творів.</p>
<p>Узагальнення - 1 год</p>	
<p>Тема 3. В гостях у художників: пейзажиста, анімаліста, портретиста, майстра натюрморту</p> <ul style="list-style-type: none"> •Ознайомлення з основними жанрами образотворчого мистецтва (на пропедевтичному рівні); • Пейзаж. Відтворення плановості розміщення об’єктів у просторі шляхом загороджування. •Передавання глибини простору за допомогою кольору при створенні уявного краєвиду. •Анімалістичний жанр та його особливості. Розвиток навичок малювання тварин (звірів, птахів, комах), знання їх елементарної будови. •Відтворення характерних особливостей силуету тварин у русі (на початковому рівні). •Портрет у різних видах образотворчого мистецтва. •Актуалізація знань про елементарну будову фігури людини. Зображення людини у русі. •Натюрморт як жанр образотворчого мистецтва. Особливості виділення головного в композиції. •Натюрморт з природи. Композиція з неживих предметів (квіти у вазі, овочі, фрукти, шкільне приладдя тощо). <p>Орієнтовні практичні(на вибір): “Зимова казка”, “Яким буває море?”,</p>	<p>Учень/учениця виражає емоційне ставлення (образотворчими та мовленнєвими засобами, мімікою): -до творів образотворчого мистецтва різних за жанрами, застосовуючи найпростіші поняття та терміни; має уявлення про: -основні жанри образотворчого мистецтва: пейзаж (краєвид), портрет, натюрморт, анімалістичний; -особливості будови звірів, птахів, комах; уміє (за допомогою вчителя): -класифікувати твори мистецтва за жанрами; -раціонально заповнювати робочу поверхню аркуша (кольором тла, зображенням фігур та інших елементів композиції); -передавати об’єкти у просторі шляхом загороджування та глибину простору за допомогою насиченості кольору при створенні пейзажу та натюрморту; -відтворювати характерні особливості силуетів тварин у русі; -зображати фігуру людини в русі; -виділяти головне у композиції (розміром, розміщенням, кольоровим та тональним контрастом); свідомо обирає: -матеріали та інструменти, відомі художні</p>

<p>“Подорож у гори”, “Загадкова країна” (<i>групові та колективна форма роботи</i>), “Світ комах”, “Снігурі”, “Вірні друзі людини”, “Портрет казкового персонажу”, “Моя мама (бабуся, тато, брат тощо)”, “Танцівниця”, “Спортсмен”, “Натюрморт за уявою”, “Вербові котики”, “Квітуча гілочка у вазі” тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Гуаш, акварель, пастель, фломастери, воскові крейди, глина пластилін, солоне тісто, папір білий, кольоровий, тонований тощо. Монотипія, аплікація, колаж (з використанням різнофактурної тканини, кольорових вирізок із поліграфічної продукції), ліплення, паперопластика, графічні, живописні та змішані техніки.</p>	<p>техніки для створення роботи відповідного жанру; -лінію горизонту відповідно до задуманої композиції при створенні пейзажу; володіє: -умінням раціонально організувати робоче місце; дотримується: -правил безпечного користування матеріалами та інструментами при виконанні практичних вправ та художньо-творчих завдань.</p>
<p>Тема 4. Улюблені сюжети в мистецтві. Художник і театр</p> <ul style="list-style-type: none"> •Побутові теми у творах мистецтва. Поглиблення умінь у створенні багатофігурної композиції. •Зображення тварин та людей в ілюстраціях до казок. Передача індивідуальної характеристики казкового персонажа. •Знайомство з художниками театру, з елементами сценографії (декорації, сцена тощо) та їх призначенням. •Значення форми, кольору, декору у створенні виразних театральних масок. •Роль костюма в розкритті образу театального героя. Узгодження форми (деталей одягу) з декором. •Різновиди ляльок в театрі та мультиплікації. Конструювання лялькового персонажу. •Використання простої шрифтової композиції під час створення ескізу театральної афіші. •Передавання святкового настрою за допомогою кольору та декору у тематичній композиції. <p>Орієнтовні практичні(на вибір): “Веселе свято”, “Спортивні ігри”, “Чудесний хор”, ілюстрації до казок (“Кіт у чоботях”, “Дюймовочка”, “Івасик-Телесик” тощо), “Образ дитячого театру”, “Театральна маска”, “Костюм театального героя”, “Костюм до образу Квітки”, “Персонаж лялькового театру”, “Пальцева голівка”, “Афіша до дитячої вистави”, “На арені цирку (клоуни, жонглери,</p>	<p>Учень/учениця аналізує й інтерпретує (на елементарному рівні та при підтримці вчителя/вчительки): -живописні та графічні твори на теми побуту; висловлює елементарні судження: -про ілюстрацію як малюнок до літературного твору; -про значення терміну “композиція” та роль ескізу у створенні композиції; має елементарне уявлення про: -професію художників у театрі (декоратор, костюмер, гример тощо); -оздоблення одягу (театального, національного та ін.) декором (вишивкою, аплікацією тощо); уміє (на елементарному рівні та за допомогою вчителя/вчительки): -створювати багатофігурну композицію; -виділяти головне в композиції (розміром, розміщенням, кольором, контрастом); -передавати образність, характер маски засобами паперопластики; -передавати індивідуальні характеристики героїв казок через особливості зовнішніх ознак та одягу; -створювати на основі елементарних прийомів трансформації паперу напівоб’ємні декоративні образи-маски (за умови поетапного керівництва вчителя). -узгоджувати просту шрифтову композицію з малюнком; -передавати святковий настрій у тематичній композиції за допомогою кольору та декору; дотримується:</p>

<p>дресирувальники, фокусники, акробати)” (індивідуальна, групова та колективна форми роботи) тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Гуаш, акварель, олівці, фломастери, кулькові та гелеві ручки, воскові крейди, пастель, пластилін, солоне тісто; білий, кольоровий папір, картон, підручні матеріали тощо. Аплікація, колаж (з використанням тканини, кольорових вирізок із поліграфічної продукції), ліплення, об’ємна паперопластика (на основі простих геометричних тіл), графічні, живописні та змішані техніки.</p>	<p>-правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами, ножицями, клеєм; володіє: -навичками раціональної організації робочого місця; -елементарними навичками роботи в колективі.</p>
<p>Узагальнення - 2 год</p>	

4 клас. Художній образ в мистецтві

35 годин (1 година на тиждень, із них 3 год – резервний час)

Провідною лінією програми 4 класу є поняття “художній образ”, його тлумачення на пропедевтичному рівні. Учні повинні отримати чітке уявлення про способи створення художнього образу в різних видах образотворчого мистецтва.

Велика увага у програмі приділяється особливостям створення фантастичного (казкового) та реалістичного образу, а також різниці між декоративною та реалістичною манерою зображення.

У 4 класі розширюється коло відомостей про основні жанри образотворчого мистецтва (пейзаж, портрет, натюрморт, анімалістичний), вдосконалюються навички створювати (на елементарному рівні) сюжетно-тематичні картини.

Велика увага у програмі приділяється ознайомленню з художніми традиціями рідного краю, розширюється коло відомостей про деякі осередки народних художніх промислів України.

Програмою передбачено узагальнення вивченого протягом 1-3 класу, формування в учнів системи знань з основ образотворчої грамоти та цілісного художнього бачення світу.

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учнів
<p>Тема 1. Художній образ у графіці, живописі та скульптурі</p> <ul style="list-style-type: none"> • Поняття про художній образ в мистецтві. Способи створення художнього образу в різних видах образотворчого мистецтва. • Створення художнього образу за допомогою графічних засобів виразності: ліній, штрихів, крапок, плям. • Значення вибору графічної техніки для створення виразного художнього образу. • Поглиблення знань про колір як засіб виразності живопису. Створення засобами кольору певного за характером образу. 	<p>Учень/учениця милується і виявляє (мовленнєвими та образотворчими засобами): -емоційне ставлення до краси в природі та в мистецтві; -прагнення до власної художньо-творчої праці; Висловлює власну думку: -про художній образ в мистецтві; вживає(за допомогою учителя): -у спілкуванні з приводу мистецтва спеціальну термінологію (контраст, нюанс, фактура тощо); має уявлення про: -основні виражальні засоби графіки (лінія, штрих, крапка, пляма), живопису (колір),</p>

<ul style="list-style-type: none"> •Значення вибору живописної техніки для створення виразного художнього образу. •Поглиблення знань про скульптуру, її види. Особливості створення художнього образу в об'ємі. •Незвичайні матеріали художника-скульптора. Створення казкового образу з природних матеріалів (або інших за вибором). <p>Орієнтовні практичні(на вибір): “Спогади про літо”, “Могутні сосни”, “Природні стихії”, “Осінній натюрморт”, “Кольорові Пори року”, “Наснився мені рожевий сон”, “Синій туман”, “Мелодія осені”, “Екзотичний птах”, “Карнавал тварин”, “Мешканці лісу”, тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Олівці, фломастери, ручки, гуаш, акварель, папір білий та кольоровий, картон, глина, пластилін, солоне тісто, природні матеріали тощо. Графічні, живописні та змішані техніки, графографія, гризайль, малюнок гумкою, монотипія, ліплення, конструювання з природних матеріалів.</p>	<p>скульптури (об'єм, фактура); називає: -види скульптури (кругла, рельєф); спостерігає та порівнює: -різницю між круглою скульптурою та рельєфом; між скульптурним зображенням та живописним (графічним); описує й інтерпретує (на елементарному рівні та при підтримці вчителя/вчительки): -твори живопису, графіки, скульптури; уміє: -створювати виразні художні образи на площині за допомогою графічних та живописних матеріалів; -змішувати фарби на палітрі, досягаючи необхідних відтінків кольору; -створювати художній образ в об'ємі зручним способом ліплення; дотримується правил: -техніки безпеки при роботі з різними художніми матеріалами та інструментами.</p>
<p>Тема 2. Художній образ у декоративно-прикладному мистецтві, архітектурі та дизайні</p> <ul style="list-style-type: none"> •Відмінність декоративної манери зображення від реалістичної. Особливості декоративного образу (на прикладах творів народних майстрів Опішні, Косова, Києва, Вінниці тощо). •Ознайомлення з українським народним мистецтвом петриківського розпису. Композиційне та колірне рішення творів петриківських майстрів. •Народне мистецтво витинанки. Витинанки прості і складені. Значення осі симетрії при створенні витинанки. •Архітектура як будівельне мистецтво. Образ будівлі, її призначення. Створення на основі асоціацій образу казкового будинку. •Дизайн та художнє конструювання. Створення художнього образу в техніках паперопластики, орігамі. •Ознайомлення зі шрифтом. Введення слів та чисел у декоративну композицію. <p>Орієнтовні практичні(на вибір):</p>	<p>Учень/учениця спостерігає, милується та визначає (мовленнєвими та образотворчими засобами): -особливості художньо-образної мови творів народних майстрів (глиняної іграшки, кераміки, петриківського розпису); описує й інтерпретує (на елементарному рівні та при підтримці вчителя): -народні твори декоративно-прикладного мистецтва; - зразки мистецтва архітектури; має елементарне уявлення про: -основні народні промисли України; - техніку, основні елементи та композиційні особливості петриківського розпису; -значення форми та декору у творах декоративно-ужиткового мистецтва; -залежність форми будівлі від призначення; -способи й прийоми конструювання з паперу; -прийоми написання слів (чисел) пензлем (паличкою, пальцем); знає: -різницю між конструктивним та пластичним способом ліплення; уміє (на елементарному рівні):</p>

<p>“Світ народної іграшки”, “Тепло опішнянської кераміки”, “Косівські передзвони”, “Казкова квітка Петриківки”, “Вазонова композиція”, “Чарівний палац”, “Будинок для казкового персонажа (пекаря, музиканта тощо)”, “Годинник казкового героя”, “Веселий ліхтарик”, “Незвичайний транспорт”, “Святкова листівка”, “Новорічне панно” (групові чи колективна форма роботи) тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Гуаш, акварель, фломастери, ручки, маркери, папір білий, кольоровий, картон, тканина, глина, пластилін, солоне тісто тощо. Аплікація, колаж, ліплення, конструювання, орігамі, паперопластика, змішані техніки.</p>	<p>-створювати виразну, цілісну декоративну форму (на площині та в об’ємі); -створювати декоративну композицію, використовуючи елементи петриківського, косівського, опішнянського розписів; -створювати декоративно-орнаментальну композицію з уведенням слів і чисел; дотримується правил: -техніки безпеки при роботі з різними художніми матеріалами та інструментами; прагне: -прикрашати середовище власною художньою працею.</p>
<p>Узагальнення - 1 год</p>	
<p>Тема 3. Образи природи, тварин, людей у мистецтві</p> <ul style="list-style-type: none"> •Зображення явищ природи, глибини простору в пейзажі. Засоби створення художнього образу у пейзажі. Свідомий вибір формату, положення аркуша, межі зламу простору (вище, нижче на аркуші). •Пропедевтичні відомості про ілюзорне зближення паралельних горизонтальних ліній, що йдуть у глибину (річка, доріжка тощо). Передавання плановості відкритого простору за допомогою кольору та тону. •Актуалізація знань про колір як засіб вираження настрою у пейзажі. Усвідомлення залежності колірної гами від кольору неба. •Казкові звірі та істоти у творах образотворчого мистецтва. Трансформація форми як засіб створення фантастичного образу. •Фантастичні та реалістичні образи в мистецтві. Ознайомлення з графічною технікою штампування. Виготовлення кліше (картон, гумка, морква, картопля). •Виразальні засоби під час створення образів фантастичних істот за мотивами творів народних художників. •Образи тварин у творах художників-аніمالістів. Поняття “пропорції”, “динаміка”, “статика”. Зображення фігури тварини (на площині чи в об’ємі) у статичному або динамічному станах. 	<p>Учень/учениця спостерігає, милується та виражає (мімікою, мовленнєвими та образотворчими засобами): -емоційне ставлення до краси навколишнього світу та відображення його в художніх творах; використовує у спілкуванні: -мистецтвознавчі терміни і поняття (колірна гама, колорит, плани (передній, дальній); аналізує й інтерпретує (на елементарному рівні та при підтримці вчителя\вчительки): - пейзажі (стан і настрої природи, колорит, роль кольору у передачі настрою); -тематичний зміст пейзажів, портретів та анімалістичних картин; має уявлення про: -передавання плановості відкритого простору за допомогою кольору, тону, деталізації; -ілюзорне зближення паралельних ліній, спрямованих у глибину відкритого простору (на елементарному рівні); -залежність колірної гами від освітлення; -особливості зображення голови (обличчя) людини і засоби створення виразного портретного образу; знає: -основні складові фігури людини; -відмінності у технічних прийомах роботи гуашевими та акварельними фарбами; уміє: -передавати стан природи за допомогою графічних і живописних засобів виразності;</p>

<ul style="list-style-type: none"> •Портрет як художній образ. Засоби створення виразного портрету казкового образу. •Зображення людини у статичному та динамічному станах. <p>Орієнтовні практичні(на вибір): “Невідома планета”, “Караван у пустелі”, “Подорож на Північ”, “Морські фантазії”, “Свято весняної природи”, “Космічні прибульці”, “Чудо-Юдо”, “Фантастична істота”, “Пташка щастя”, “Мій чотирилапий друг”, “Портрет козака (Котигорошка, Кирила Кожум’яки тощо)”, “Жіночий казковий персонаж” (Снігова королева, Білосніжка тощо), “Веселі старти” (групові чи колективна форма роботи) тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Гуаш, акварель, туш, воскові крейди, олівці, фломастери, папір білий, кольоровий, тонований, картон, пластилін, глина, солоне тісто тощо. Гратографія, плямографія, штампування, аплікація (з можливим доопрацюванням графічними матеріалами, витинанням), колаж, ліплення, графічні, живописні та змішані техніки.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -відтворювати характерні особливості будови і пластичну виразність (витонченість або масивність тощо) фігури людини і тварин; -створювати зображення тварин та людей у русі; -використовувати прийоми трансформації паперу з метою створення виразного художнього образу; -раціонально, вправно і безпечно працювати з ножицями та іншим необхідним приладдям; <p>дотримується правил:</p> <ul style="list-style-type: none"> -техніки безпеки при роботі з різними художніми матеріалами та інструментами.
<p>Тема 4. Образ рідного краю у мистецтві</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ознайомлення з художніми традиціями рідного краю. • Особливості природного середовища рідного міста (села). Розвиток спостережливості, зорової пам’яті, вміння сприймати красу природи рідного краю та відтворювати її на площині. • Особливості архітектури рідного міста (села). Важливість збереження пам’яток архітектури. Значення вибору формату для створення виразної рівноваженої композиції. • Зв’язок архітектури з природним середовищем. Уявлення про ландшафтну архітектуру. Вибір колірної гами, художньої техніки та манери зображення, визначення композиційного центру під час створення пейзажу. • Розширення уявлень про роботу художника-дизайнера. Ознайомлення з поняттям малих архітектурних форм (ліхтарі, альтанки, фонтани, лави тощо). • Різноманітність форм металевих виробів. 	<p>Учень/учениця спостерігає, милується та виражає (мімікою, мовленнєвими та образотворчими засобами):</p> <ul style="list-style-type: none"> -емційне ставлення до краси рідного міста, села; <p>розуміє (за допомогою вчителя/вчительки):</p> <ul style="list-style-type: none"> -значення образотворчого мистецтва у житті людей; -важливість збереження пам’яток архітектури, історії, культури; -характер художніх образів мистецьких творів; інтерпретує їх (мовленнєвими та образотворчими засобами); -значення колірної гами, композиційних засобів і прийомів у передачі задуму автора; <p>має уявлення про:</p> <ul style="list-style-type: none"> -види і жанри образотворчого мистецтва, його взаємозв’язок з іншими мистецтвами; -основні виражальні засоби образотворчого мистецтва, інструменти, матеріали, художні техніки; -художні традиції рідного краю; - роботу художників-дизайнерів; <p>уміє:</p>

<p>Поняття про ковальське та ливарське мистецтво. Розвиток навичок створювати ажурні витинанки.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Поняття про оформлення вітрин як один з різновидів прикладного мистецтва. Прийоми групування предметів різних за розміром та кольором. •Створення святкового настрою за допомогою кольору та декору у багатоплановій тематичній композиції. <p>Орієнтовні практичні(на вибір): “Український рушничок”, “Мій рідний край”, “Неначе писанка село”, “Пам’ятки архітектури”, “Старовинна споруда”, “Парки, сквери, бульвари”, “Садки цвітуть”, “Чарівні ліхтарі”, „Веселий фонтан”, “Металева мереживо міста (села)”, “Вітрини магазинів”, “Вулиця рідного села”, ”Святкове місто” (групові та колективна форми роботи), “Україна – моя Батьківщина” тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Гуаш, акварель, пастель, туш, воскові крейди, вугіль, фломастери, маркери, ручки, папір білий, кольоровий або тонований, картон та інші різнофактурні матеріали тощо. Аплікація, колаж, витинанка, конструювання, паперопластика, графічні, живописні та змішані техніки.</p>	<p>-пояснити зміст творів образотворчого мистецтва, висловлювати естетичне ставлення до них;</p> <p>-застосовувати найпростіші поняття і терміни у процесі опису та оцінювання художніх творів;</p> <p>-втілювати особисті почуття та думки у власній практичній художній діяльності;</p> <p>-побачити (при спрямуванні вчителя/вчительки) недоліки у своїй роботі; виправити зауваження за допомогою вчителя;</p> <p>дотримується:</p> <p>-правил культури роботи, гігієни та техніки безпеки під час виконання завдань на уроці та у самостійній художньо-творчій роботі;</p> <p>володіє:</p> <p>-навичками раціональної організації робочого місця;</p> <p>-елементарними навичками роботи в колективі.</p>
<p>Узагальнення - 2 год</p>	

**Орієнтовний перелік творів образотворчого мистецтва,
рекомендованих для сприймання учнями
(додаток до програми №1)**

Графіка

Бейхун С. (“Кінь”); **Боччоні У.** (“Лебеді”); **Брак Ж.** (“Голуби в польоті”); **Нольде Е.** (“Портрет голови рибалки”); **Пікасо П.** (“Ваза з квітами”, “Студія скульптора”); **Сеан Л.** (“Фігура з півнем”);

Спакал Л. (“Циркові фургони”); **Спацапан Л.** (“Кінь, що скаче”); **Адамович С.** (ілюстрації до твору М. Гоголя “Вечори на хуторі біля Диканьки”, цикли “У Седневі”, “Дерева”), **Базилевич А.** (“Еней”); **Білібін І.** (ілюстрації до “Казки про царя Султана”); **Ватагін В.** (“Рись”); **Гніздовський Я.** (“Бук”, “Кіт”, “Фламінго”, “Папороть”); **Дерегус М.** (“Вітер”); **Жук М.** (“Хризантеми”); **Караффа-Корбут С.** (ілюстрації до творів С. Васильченка “Чарівна книжка”, Л. Українки “Лісова пісня”, Т. Шевченка “Кобзар”); **Касіян В.** (“Дерева”); **Ковальчук В.** (ілюстрації до дитячих книжечок); **Конончук С.** (“Дерево кричить”); **Кульчицька О.** (“Верби взимку”, “Яблуньки”, “Буря над Адріатичним морем”, “Місяць на воді”; “Гуцульська забава”, “Вівці”, “Водяні лілії”); **Лебедєв В.** (“Жирафа”); **Левицький Л.** (“Замріяна”); **Нарбут Г.** (ілюстрації до “Української абетки” та ін.); **Хейлік О.** (“Золоті ворота”, “Андріївська вулиця”); **Шевченко Т.** (“Хата батьків у с. Кирилівка”) та ін.

Живопис

Наскельний живопис в печерах Іспанії та Франції (“Бізони”, “Бики” та ін.); **Ван Гог** (“Море в Сен-Марі”, “Оливовий гай”, “Соняхи”, “Кипариси на тлі зоряного неба”); **Дега Е.** (“Танцівниці”, “Балерина”); **Леже Ф.** (“Будівельники”); **Малевич К.** (“Жниця”); **Марк Ф.** (“Рижі козулі”; “Синій кінь”); **Моне К.** (“Враження. Схід сонця”); **Пікасо П.** (“Хлопчик із собакою”, “Дівчинка на кулі”); **Сезан П.** (“Натюрморт”, “П’єро і Арлекін”); **Синьяк П.** (“Порт з вітрильником”, “Сосна в Сен-Тропезе”); **Айвазовський І.** (“Ранок”, “Буря”, “Крижані гори”); **Андрущенко М.** (“Святий Миколай”); **Бойчук Т.** (“Біля яблуні”); **Бокшай Й.** (“Квітучі яблуні”); **Васнецов В.** (“Іван Царевич на сірому вовку”, “Килим-літак”, “Богатирі”, “Три царівни підземного царства”); **Гординський С.** (“Музики”); **Дейнека О.** (“На півдні”, “Лижники”); **Демцю М.** (“Човни”); **Добровольський Д.** (“Морозний ранок”, “Печерська Лавра. Зимовий ранок”); **Екстер О.** (“Саломея”); **Ерделі А.** (“Молодиця”, “Мукачевський замок”); **Ковжун П.** (“Натюрморт”); **Козак Е.** (“Ярмарок”); **Костанді К.** (“Бузок”); **Кравченко О.** (“Осінь”); **Кузнецов П.** (“Верблюди. Міраж”), **Кулішенко Ю.** (“Весна”, “Квітучий сад”, “Маки в Карпатах”), **Кульчицька О.** (“Дуб”, “В обіймах снігу”, “Верби після дощу”, “Автопортрет”, “Гуцулка Параня”, “Соняшники”, “Маки”, “Гуцульське весілля”, “У свято”); **Курилас О.** (“На Гуцульщині”); **Левицький М.** (“Бики при заході сонця”); **Левітан І.** (“Золота осінь”, “Весна. Велика вода”, “Березовий гай”); **Марчук І.** (“До сонця осінь нахилилась”); **Машков І.** (“Овочі і фрукти”, “Гарбуз”), **Мурашко О.** (“Дівчина в червоному капелюсі”); **Патик В.** (“Коровай”); **Приймаченко М.** (серії робіт “Дивні звірі” та “Квіти”); **Реріх М.** (“Заморські гості”, “Гімалаї”); **Рилов А.** (“У голубому просторі”); **Смольський Г.** (“Мій Космач”); **Татлін В.** (“Портрет художника”); **Труш І.** (“Сосна над морем”); **Шишкін І.** (“Серед долини рівної”, “На Півночі дикій”, “Корабельний гай”); **Шишко С.** (“Соняшники”, “Проліски”); **Шовкуненко О.** (“Повінь. Конча-Заспа”); **Яблонська Т.** (“Ранок”, “Зимовий день в Седневі”, “Молода матір”) та ін.

Скульптура

Єгипетська статуя писця Каї; **Тутмос** (“Нефертіті”); **Брак Ж.** (“Журавлеподібна птаха”); **Ватагін В.** (скульптурні зображення тварин); **Дзиндра М.** (“Музиканти”), **Єфімов І.** (“Кішка”); **Манцу Ж.** (“Дівчина, що стоїть”); **Крук Г.** “Бандурист”; **Нестеренко І.** “Юрій Змієборець” (рельєф); **Липовка І.** (“Олімпійський вогонь”); **О.Пінчук** (“Переможець”) та ін.

Декоративно-прикладне мистецтво

Давньогрецький вазопис; українські регіональні писанки, килими, рушники, вишивки, народний одяг та іграшка, приклади петриківського розпису; народна картина **“Козак Мамай”**; **Бахматюк О.** (керамічні вироби); **Білас М.** (“Лебеді материнства”, “Чотири пори року” – ткацтво); **Білокур К.** (“Квіти за тином”, “Сніданок”, “Богданівські яблука”); **Білоус Х.** (витинанки); **Кульчицька О.** (замальовки народного одягу та його елементів, килими, проекти вибійки та декоративних шпалер); **Муха М.** (“Павич”); **Панко Ф.** (“Павичі”); **Пата Т.** (“Птах на калині”, “Птахи у квітах”); **Приймаченко М.** (“Пава на хмелю”, “Соняшник життя”, “Зелений слон”); **Сколоздра І.** (“Чумацький шлях”, “Веснянки”, “Гуцульське мистецтво”, “Український гопак” – розпис на склі); **Собачко-Шостак Г.** (народний розпис); **Хома П.** (“Півник”, “Горлиця”, “Мамині квіти”); **Шкрібляк Ю.** (художнє дерево); та ін.

Архітектура

Єгипетські піраміди в Гізі; давньоримський Колізей; реконструкція Золотих воріт у Києві; замки, собори й палаци України та за кордоном; вежі Луцького та Острозького замків; дзвіниці соборів України; музеї народної архітектури і побуту; народне житло у різних історико-етнографічних районах України; “Ластівчине гніздо” у Гаспрі (Крим); Будинок з химерами в Києві; **Брейгель С.** (“Вавилонська вежа”), **Беклемішева І.** (“Кам’янець-Подільська фортеця”), **Вламінк М.** (“Архітектурний пейзаж”); **Дровняк Н.** (“Місто Криниця”, “Автопортрет на фоні церкви”); **Кульчицька О.** (“Дерев’яні церкви”, “Перемишль зі сторони Зясяння”); **Світославський С.** (“Вітряк”); **Сельський Р.** (“Селище Рибаче”); **П.Левченко** (“Вітрячок”, “Українське село”) та ін.

Інтернет-ресурси: на допомогу вчителю

(додаток до програми №2)

- <http://www.oko.kiev.ua> – архітектура і краєзнавство України;
- <http://www.spadshina.com.ua> – українська спадщина;
- <http://prostir.museum/> – музейний простір України;
- <http://namu.kiev.ua/> – Національний художній музей України;
- <http://honchar.org.ua/pro-muzej/> – Український центр народної культури “Музей Івана Гончара”;
- <http://www.mundm.kiev.ua/> – Національний музей українського народного декоративного мистецтва;
- <http://www.derev.org.ua/index.html> – дерев’яні храми України;
- <http://hutsul.museum/> – Національний центр народного мистецтва Гуцульщини і Покуття;
- <http://www.artofukraine.com> – сучасне мистецтво українських художників;
- http://www.louvre.fr/llv/commun/home_flash.jsp – Лувр (Париж, Франція);
- <http://www.metmuseum.org> – Метрополітен (Нью-Йорк, США);
- <http://www.hermitagemuseum.org/> – Ермітаж (Санкт-Петербург, Росія);
- <http://www.khm.at/> – Музей історії мистецтва (Відень);
- <http://smallbay.ru/default.html> – Віртуальний музей живопису;

<http://staratel.com/> – напрямки живопису;

<http://www.abc-people.com/typework/paint/index.htm> – мистецтво живопису, художники

<http://artclassic.edu.ru/catalog.asp> – колекція “Світова художня культура”;

<http://www.artclass.lviv.ua> – журнал “Артклас”, статті про мистецтво;

<http://artdic.ru/index.htm> – словник образотворчого мистецтва; художники;

<http://www.brainart.ru/vocabulary/19/stil.php> – словник по мистецтву і архітектурі.